

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת כי תצא כתובות עה. - עט:

עה. הכא באשה חשובה עסקין.

דחושש שמא תחזור ותדור באופן שלא יוכל להפר, ואפי' היא בת גדולים יגרשנה, לפיכך כשהיא משפחות גדולים לא ניחא ליה דליהוי קידושין להצריכה גט, כדי שלא יאסר בקרובותיה בנות משפחתה שהם חשובות. ל' הלבוש סי' ל"ט ס"א. [ויעו"ש שביאר טעמא דרבה שאינו מחלק בין חשובה לאינה חשובה, דאמרינן דלא יגרשנה מחמת שהיא נדרנית כיון שהיא ממשפחת גדולים]. וכ"כ הפרישה [סק"ד] בקיצור.

ותמה המהרש"ל, א"כ מאי פריך מסיפא בנמצאו עליו נדרים דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקריביה, תיפוק ליה שהוא לא יגרשנה, שאין האיש מוציא אלא לרצונו. ותירץ המהר"ם שי"ף [וכ"כ בבית יעקב מדנפשיה], דעיקר קפידא דידה שמא ידיר אותה בדברים הנוגעים לה במזונות וקישוט ותשה"מ, [דבשאר נדרים ודאי לא איכפת לה, ואף אם התנתה היא ע"מ שאין עליך נדרים, בשביל שאר נדרים לא יתבטלו הקידושין דלא הוי קפידא], ובנדרים אלו כופין אותה להוציא, וע"ז קאמר דלא ניחא לה, דמ"מ תיתסר בקרוביו.

וז"ל הפנ"י, נ"ל דהכי פירושו, דרבא סובר וכו' מסתמא התנה אפי' אנדרים שיש להם היתר חכם וכו', דמאן יימר דמזדקק לה חכם לאלתר, וא"כ לעולם תהיה בספק מקודשת שמא תלך אצל חכם אחר וימצא פתח, אלא דאפ"ה אמרינן דמקודשת, דשמא היה בדעתו שאם יהיו נדרים שיש להם התרת חכם יכניסנה, ואם לא תמצא חכם לאלתר יגרשנה לרצונו, ובהא קאמר רבא שפיר דכיון דאשה חשובה היא, מסתמא לא היה בדעתו כך לגרשה אם לא תמצא חכם, דלא ניח"ל דמיתסר בקרובותיה, ועל כרחך דכדי שלא ישאר בספק היה בדעתו לתנאי גמור דבכל מיילי נדר שימצא לא יהיו קידושין כלל.

ואהא מקשינן שפיר מסיפא שהיא התנית עמו ע"מ שאין בו נדרים, וקתני נמי אם הלך אצל חכם והתיר מקודשת, והיינו על כרחך לרבא מה"ט גופא, דשמא היה בדעתה שאם יהיה בו נדר שיש בו התרה, יתיר נדרו, ואם לא ימצא חכם לאלתר שיתיר נדרו, בודאי יכופו אותו ב"ד להתיר נדרו תוך הזמן שיקבעו לו או יגרש, כדי שלא תשאר בספק לעולם. [א"ה, לכאוי כ"ז דלא כתוס' דלעיל [עד: בד"ה חכם] דדוקא היתר חכם שקדם לידעת הבעל מהני, וגם דלא כהרמב"ן שם דמשפסקו ב"ד שאינם קידושין, מותרת בלא גט], וא"כ מקשה שפיר דבאשה חשובה הו"ל למיתני דאינה מקודשת, דבודאי לא היה בדעתה תנאי זה דגירושין כלל דלא תיתסר בקרוביו, אלא ודאי היה בדעתה דאם יהיה בו שום נדר לא יהיו קידושין כלל וכו', ונתיישבה קושית מהרש"ל.

עה. א"ר יוסי ב"ר חנינא בעומדת על פדחתה.

הרי"ף השמיט הא דר"י ב"ר חנינא, ולא הביא רק הברייתא דגדולה או קטנה שיש בה שער, ותמה עליו הב"י [באה"ע סי' ל"ט]. והרש"ש דקדק דגם הרמב"ם בפיהמ"ש והרע"ב לא הזכירו רק יש בה שער או גדולה בפניה, וכ"ע"ז, ונ"ל פשוט דסברי דר' יוסי ב"ר חנינא קאי על יש בה שער או גדולה, אלא דהוסיפו בעומדת על פדחתה, דבכהנים לא פסלה, דבשעת עבודה יוכל לשלשל המצנפת לכסותה שלא תראה, [וס"ל דאין קביעות מקום בראש למצנפת דנימא דחוץ למקומה אין זה דרך לבישתה. ולשיטת הראב"ד [בפ"ח מהל' כלי המקדש ה"ב] דמגבעות של כהן הדיוט כעין כובעים שלנו, יל"ע אי הוי דרך לבישה כשנוטה על מצחו, [דאי בגדולה ממדתו, לכאוי פסולה, דבעינן כמדתו דזקא, כדיליף ביומא כג:], אמנם הרמב"ם לשיטתו [שם ה"ט] דהיתה ארוכה ט"ז אמה ומקיף ומחזירה כרך ע"ג כרך, וא"כ אין שייך בזה כמדתו, ויוכל להחזיר מקצתה גם על מצחו, ועיקרה על שאר ראשו. ומ"מ צ"ב לפ"ז, אמאי סתם הרמב"ם [בפ"ה מהל' ביאת מקדש ה"ו] דשומא בפניו הוי מום, ולא חילק דפדחתו שיוכל לכסותה במצנפת אינו מום, דסו"ס הו"ל לאתווי התם מימריה דר"י ב"ר חנינא, משא"כ באשה שרואה אותה כל שעה, והוא כעין תירוץ דרב אשי אזיעה דלעיל.

עה. וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא.

וכיון דמתחזיא לפעמים, הו"ל מום שבגלוי והוי מום, וכיון דזימנין לא מתחזיא, לא אמרינן ראה וניפייס, דאפשר דההיא שענתא דשידכה ואינסיבת ליה לא הוה מתחזיא. מהא שמעינן דמאן דמזבין מידי לחבריה דאית ביה מום, אי הוה מומא במקום שאפשר לראותו לעין ומתחזי תדיר, לא מצי למיטען מקח טעות, דאמרינן ראה ונתפייס הוא, ואי הוי מומא בדוכתא דזימנין דמתחזי וזימנין דלא מתחזי, מצי טעין מקח טעות, דדילמא לא חזי, דכיון שהמום ומקח טעות בפניו ויש ספק אם ראה וניפייס, על זה להביא ראה שנתפייס. ריטב"א.

עה. כאן בזיעה עוברת.

כ' המהרש"ל, וז"ל, לולא כבוד התוס', נראה לפרש דהכי קאמר, בזיעה עוברת כלומר שאינו תמיד אלא פוסקת וחוזרת, ואפ"ה שייך לומר עליו שהחולי קבוע כך לעולם, ואינו דומה לעוברת דהתם, שהחולי הוא בלי הפסק אבל לאחר הזמן יפסיק לגמרי ויעבור.

עה. וכמה, אמר אביי שלש אצבעות.

כ' המהר"ם שי"ף [בד"ה קול עבה], רש"י פירש וכמה נוי הוא לה, ולא מפרש וכמה לא הוי מום, דכיון דאמר טפח הוי מום, ש"מ דבציר לא הוי מום. וקצת יש לראות למאי נפק"מ, ואפשר לומר אם התנה עמה ע"מ שתהיה מופלגת בנוי, וא"כ פירוש וכמה, לא זו דלא הוי מום, אלא אפי' הוי נוי, ג' אצבעות, אבל ג' אצבעות וחצי או ד' לא הוי מום ולא נוי. [ויעו"ש

שהקשה לפ"ז, היכי יליף לעיל מקרא ד"קולך ערב" דקול עבה הוי מום, הא קרא בשבח ונוי מדבר].

עה. אמר אביי וחד מינייהו עדיף כתרי מינן.

כ' המהר"ם ש"ף והרש"ש, דאביי אתא לתרץ ולמדרש מקרא ד"איש ואיש" באופן אחר, לומר דאיש אחד הנולד בה שקול כאיש ואיש, ר"ל כשני אנשים. [ואע"ג דגם הבא לא"י ולא נולד שם, מהניא ליה ואית ליה עדיפותא, כדמסיק רבא וכעובדא דר' ירמיה, אולי שיעורא דעל חד תרי הוא דוקא בנוולד בה]. וז"ל הריטב"א, אחד הנולד בה ואחר המצפה לראותה, פירוש אוריא מחכים ליה וזוכה בה בשיבתה, והיינו דהדר אמר אביי וחד מינייהו עדיף כתרי מינן משום זכות הארץ, וכי סליק חד מינן להתם עדיף כתרי מינייהו לפי שיצא מטומאת ארץ הגויים ונכנס תחת כנפי השכינה, וגם כי כשאדם לומד חוץ למקומו קובע תלמודו יותר ומצליח לפי שאינו מתבטל, דהא ר' ירמיה כי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן, וכי סליק להתם, בזמן מועט הצליח בלימודו כ"כ דקרי לן בבבלי טפשיא, מאי דלא קרו לן חד מהתם, וזה ראייה דכי סליק חד מינן התם מצליח הרבה, ועדיף כתרי מינייהו.

ברש"י ד"ה הבעל צריך להביא ראייה. עדים.

וברישא דהאב צריך להביא ראייה, לא פירש בעדים, וכ"ה ברש"י שבר"ף ובר"ן. וכ"ז ע"ז המהר"ם ש"ף, ואפשר לומר דברישא לאו דוקא בעדים, ה"ה רק שאר הוכחות שמוכיח האב לבעל שע"כ לאח"כ (נולדה) [נולדו], משא"כ בסיפא, אם להוכחות ואומדנא שהרי ראייתה, כגון דרך משל שהיתה כורכה בגד סביב המקום שהמום בו עתה, וכמה וכמה הוכחות, הרי ידע שהיה בה מומין, וראה ונתפייס, אלא על כרחן שאינו יודע להוכיח מאומה, רק צריך לראות אם ימצא עדים אנשים שידועים מה שהוא לא ידע. [והמאירי פי' הרישא בעדים].

עה. בתוד"ה וחכמים. נראה לר"י דר"מ לא פליג אמומין שבגלוי.

והתוס' ר"ד לקמן [עז]. בד"ה וחכ"א כ', אבל ר"מ סבר שאפי' במומין שבגלוי יכול לטעון ולומר סבור הייתי שאני יכול לקבל כדאמרינן בגמ' לקמן במילתיה דרשב"ג, וזה ששתקתי, לא שנתפייסתי בהן ומחלתי, שחזקה אין אדם מתפייס במומין, אלא סברתי שעם כ"ז אסבול מאהבתה, אבל עכשיו אין הדבר מתקבל בלבי.

עה: מפני שהוא בודקה בקרובותיו.

כ' הרא"ש [סי' ט"ו] בשם הגאונים, לא קרובותיו ממש, אלא ביודעיו, ואפי' גר הוא בעיר ואין לו קרובות, אי אפשר שלא יהיו לו רעים בעיר וחברים, ובודקין ע"י נשותיהן. אבל הרמב"ם [בפכ"ה מהל' אישות ה"ב] כ', דדוקא כשיש לו קרובים. עוד כ' הראב"ד והרא"ש, דדוקא בעיר שדרך הבנות לצאת מבית אביהן ולרחוץ במרחץ ביום, אבל במקום שאין דרך הבנות לראותם חוצה, ואף למרחץ אינן הולכות אלא באישון לילה ואפילה, כמו בספרד, אף על מומין שבגלוי יכול לטעון. והמאירי כ' דאין הדברים נראין, שמ"מ חזקה בנות הולכות זו אצל זו ויודעות זו בזו, ומום גלוי שבהן אינו נעלם.

עה: מני ר' יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיין.

כ' הריטב"א פירוש, דאי ר"ג, הא אמר התם דאיהי מהימנא כיון דאיהי ברי ואיהו שמא ומסייע לה חזקה דגופה, דחזקה גופה וטענת ברי דידיה עדיפא מחזקה דמומנא דידיה כיון דטענתיה בשמא, והכא נמי הכי הוא דאיהי ברי ואיהו שמא, שהבעל אינו יכול לטעון אלא שמא. וכ"כ הרמב"ן והרשב"א בקיצור. והפנ"י דקדק מרש"י ותוס' דחזקה דגופה מהני אפי' להוציא ממון, וש"ט מהסוגיות דלעיל [יב: וטז.], ומסיק וז"ל, ועוד דבלא"ה נראה לי דא"א לומר דע"י חזקה לחוד מוציאין ממון וכו', דקיי"ל כשמואל דכלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה דאין הולכין בממון אחר הרוב, וא"כ כ"ש דאין הולכין אחר חזקה, דהא רובא וחזקה רובא עדיף וכו'. ועינ"ש דמסיק מדנפשיה כמש"כ הראשונים הנ"ל, דמתני' מיירי בברי ושמא, ואפי' לפי מה שפירש הר"ן דמתני' בשמא ושמא, אפ"ה

י"ל דהוי כברי ושמא, דלא אמר ר"ג אלא בברי וברי, דאין להוציא ממון כיון שהמוחזק טוען ברי.

עה: אמר רבא לא תימא ר' יהושע לא אזיל בתר חזקת הגוף וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש, הקשה רבינו מאיר, אמאי נטר רבא למילתיה עד הכא, הו"ל לאקבועי למילתיה בפ"ק גבי פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע. ותירץ, דרבא אדר' אלעזר קאי, וה"ק לדידי לא בעי לאוקמי שום סתמא כר' יהושע, כיון דלא קיי"ל כוותיה, ומתרצא למתני' כולה כר"ג כדאמר בסמוך כאן נמצאו וכאן היו, אבל היה תמיה על דברי ר' אלעזר דאוקי רישא כר' יהושע וסיפא כר"ג, משום דמסופק אי הלכה כר"ג או כר' יהושע כיון דבחד בבא סתם כתרוייהו, וזה דוחק, וטפי הו"ל לאוקמי כולה כר' יהושע, ורישא לענין כתובה, ודייקינן הא לא מיייתי האב ראייה בעל מהימן ולא יתן לה כתובה, וסיפא לענין גט דייקינן הא לא מיייתי בעל ראייה אב מהימן כר' יהושע, וצריך ליתן לה גט ויהא אסור בקרובותיה, דר' יהושע אזיל בתר חזקת הגוף היכא דליכא חזקת ממון כנגדה. [וע"ע במהר"ם ש"ף מש"כ לתרץ קושיא זו].

עה: רישא כאן נמצאו כאן היו.

בתוס' הרא"ש גרס וסיפא כאן נמצאו כאן היו, וביאר, דברישא איתרע חזקתה, כיון שנמצאו המומין ברשות האב אמרינן דגם ברשותו נולדו המומין קודם שנתארסה, ובסיפא כאן נמצאו כאן היו, הילכך אזלינן בתר חזקת הגוף הואיל ולא איתרע חזקתה. ואע"ג דגבי מדברת ומעוברת אמר ר"ג דנאמנת אע"ג דלא שייך כאן נמצאו וכאן היו, משום דליכא התם חזקת ממון אזיל בתר חזקת הגוף. ולי נראה דאפי' בלא טעם כאן נמצאו אזיל ר"ג בתר חזקת הגוף, ואידי דאמר רבא רישא כאן נמצאו וכאן היו, אסיק למילתיה ואמר סיפא כאן נמצאו וכאן היו. וז"ל התוס' ר"ד, ואי קשיא היכי מצינן למימר דאמר ר"ג דהיכא שנמצא הספק במקומה של האשה שאינה נאמנת, והא בראוה מעוברת שנמצא הספק באשה עצמה, ואפ"ה אמר ר"ג דהיא נאמנת, י"ל היכא אמרינן כאן נמצאו כאן היו ולא אזלינן בתר חזקה דגופא, הני מילי כי קאי באפה דחזקה דממונא דכאן נמצאו, שבקינן לחזקה דגופא ואזלינן בתר חזקה דממונא, אבל היכא דלא קאי באפה חזקה דממונא, אע"ג דכאן נמצא הספק, אזלינן בתר חזקה דממונא. [ומבואר דאף בספיקא דראוה מעוברת שייך טעמא דכאן נמצאו וכו', אלא דלא מהני כשאין חזקת ממון כנגד חזקת הגוף. וצ"ב].

עה: ברש"י ד"ה מני ר' יהושע. וה"נ אמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה.

כ' הגריעב"ץ, צ"ע מאי חזקה היא זו, וכי אין הרבה יולדות [אצ"ל נולדות] גם במומין שבסתר, [ר"ל שאפשר ג"כ שנולדו בה אחר זמן, אבל באצבע יתירה וכיו"ב, לא איירי מתני' כלל כדלקמן בסוגיין [עו.], ופשוט], אלא רובא הוא דהוי, ואע"ג דרובא עדיף מחזקה בעלמא, אבל בממון אין הולכין אחר הרוב, דהממע"ה, ואין זה דומה לחזקת בתולה דחזקה מעליא היא ודאי.

עה: בתוד"ה אבל במומין. וקאי בין ארשות האב בין ארשות הבעל, וה"ק אינו יכול לטעון אפי' הביא הבעל ראייה איז מועיל לו כלום.

כ' הגרע"א בתוספותיו למתני' בביאור דבריהם וז"ל, ר"ל דמכח הקושיא דלעיל דהא קאי אמתני' דלעיל דאיירי בהתנה, היה אפשר לתרץ, אי דקאי ארישא דנמצא ברשות האב דעל האב להביא ראייה, עלה אמרינן דבמומין שבגלוי א"צ האב להביא ראייה, דאילו היו המומין [עד שלא נתארסה], היה חזי לה, ומוכח דבאמת נולדו אח"כ, ומה דקתני אינו יכול לטעון, היינו בלא בירור שהיו המומין קודם לכן. [ולפ"ז לא קאי אסיפא למימרא שלא יצטרך האב ראייה משום דודאי חזי הבעל ומחל]. או דהיה אפשר לומר דקאי אסיפא דנכנסה לרשות הבעל, וכיון דלא התנה בשעת נשואין כדקתני במתני' דלעיל כנסה סתם, אמרינן דחזי לה ומחל עלה. [אבל ארישא לא קאי למימרא דאע"ג דהתנה להדיא אין כוונתו אמומין שבגלוי]. אבל השתא דמתרצינן דאמרינן דהתנאי היה על מומין אחרים, מצי קאי בין ארשות אב ובין ארשות בעל, ובשניהם הפירוש דאין יכול לטעון, דאפי' הביא ראייה אינו כלום.

נגע זה היה בחזקת שלא היה בו נגע, [והכא היה לו בהרת], ואף דשחין ומכוח קרוי ג"כ נגע, מ"מ קודם ספק זה היה בחזקת שאין בו בהרת ועכשיו נחזיקנו לבהרת. [ולכא' ה"ה אם היה בו קודם נגע בראש או בזקן, דחלוקין בדיניהם מנגעי עור בשר. ויל"ע היכא דהיה בו מעיקרא שחין, והשתא נולד ספק במכוח, דשוין בדיניהם אלא שחלוקין בשמם שאין מצטרפין זה עם זה, אי הוי נמי כספק בבהרת אחר שהיה בו שחין. ובעיקר דקדוק מלשון תוס', בתוס' הרא"ש כאן ובסנהדרין [פז:], ובפ"ה הר"ש והרא"ש אמתיני' דספ"ד דנגעים, לא הזכירו זה, אלא כ' בסתמא שהוחלט בנגע אחד ונולד בו ספק זה דבהרת ושער לבן].

עה: בתוד"ה ספק טמא. והא דלא אזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופא בראוה מדברת ומעוברת וכו'.

בקוב"ש [אות רס"ב] נתקשה במה שהזכירו מעוברת, דאיזה חזקת הגוף יש בזה, דאינה אלא חזקת היתר לכהונה, ובשלמא בחזקת כשרות לעדות שייך חזקת הגוף שלא נעשה רשע, דזה הוי שינוי בגוף אם אדם כשר נעשה רשע, ויש להעמידו בחזקת צדיק אפי' במקום דליכא נפק"מ לעדות, כמש"כ תוס' בפ"ק דחולין [יא: בד"ה כגון] גבי אשה דהעמידנה בחזקת צדקת, אבל בפסול זונה לכהונה לא מהניא חזקת צדקת, דאפי' נבעלה באונס נאסרה לכהונה. [ומל' הריטב"א משמע דלחזקה דבדוקת ומזנה קרי חזקה דגופא [והוא כענין חזקת כשרה וצדקת], שכי' וז"ל, וי"ל דכיון שנסתרה רגלים לדבר **שלא בדקה** ובטלה חזקת גופה, א"נ דהתם מעלה עשו ביוחסין].

עו. וחדא במקום תרתי לא אמרינן.

כ' הרשב"א, איכא דקהו בה, והא איכא נמי חזקה דממונא, וניחא להו, דחזקה דממונא במקום בריא וחזקה דגופא, לא כלום היא, והיינו דר"ג, הלכך פשא ליה חזקה דאין אדם נפייס במומין במקום תרתי. וז"ל הריטב"א, וא"ת לר"ג הא איכא לבעל נמי חזקה דממונא. לא חשיבא ליה כלום במקום שהוא טוען שמא, כיון שחיובו ברור לפנינו כיון שנכנסה ונתחייב לה בכתובתה. [ורש"י כ' דבמקום חזקה דגופא, חזקה דממונא לאו כלום הוא. ולא הזכיר ברי דידה [כהרשב"א], וגם לא שמא דבעל [כהריטב"א], ומשמע דאף בלא זה אין חזקת ממון כלום במקום חזקה דגופא].

עו. רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך וכו'.

רש"י פי' דגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתינהי חזקתה, וכן מסקנת תוס', אמנם הרמב"ן והרשב"א לא ניחא להו בהאי טעמא, ופירשו כפירוש קמא דתוס'. וז"ל הרשב"א, ורש"י ז"ל פירש וכו', נראה מדבריו ז"ל דאין חזקת הגוף שלה מועיל לאב אע"פ דהוא טוען בריא, ואינו מחוור, דחזקת הגוף לכולי עלמא מהניא, דאטו מקוה דמוקמינן אחזקתיה מי איצטריכא חזקתיה לנפשיה, אלא הכי פירשו, רישא בשאין האב טוען בריא, דסתמא דמילתא הכי הוא שאין האב יודע מתי נולדו מומין שבסתר שבבתו וכו'. ובפנ"י כ' דמה"ט שאין האב יודע, לא תני תנא עד שיאמר בריא לי, ומתורץ קושית תוס' על האי פירושא.

וכ' עוד הפנ"י, לולי שהרשב"א והר"ן ז"ל כ' להדיא דהיכא דהאב טוען ברי לרב אשי מהימן, היה נ"ל לפרש בשיטה זו, דלמאי דהוי טעמא דרב אשי דברי דידה לא מהני לאב, א"כ טענת ברי דידה נמי לא מהניא ליה, דהו"ל ברי גרוע, דכיון דלית ליה למידע, אמרינן דכי היכי דמספקא לדידן בלא טענותיהם בזמן המום, ה"נ מספק"ל לאב, ומשו"ה טוען ברי, ולא דמי לברי ושמא דעלמא כגון מנה לי בידך או באומרת משארסתני נאנסתי, דמהני מיהא בהדי חזקה, והיינו דכיון דטוענת ברי במאי דאית לה למידע, לא חשדינן לה שמשקרת במזיד, כיון שאין אדם מכחישה והחזקה מסייעת.

ובמש"כ התוס' רי"ד דלרב אשי לא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו, האריך בזה הרשב"א ז"ל, ונ"ל דרב אשי לית ליה כאן נמצאו וכאן היו, דאילו טוען האב בריא א"נ בבוגרת דהו"ל מנה לי בידך, אע"פ שהיא בבית אביה, על הבעל להביא ראיה, ובטומאות דוקא אמרינן אין מחזיקין ממקום למקום, אבל בממונא לא אמרינן, [כדפירש לעיל טעמא דרבא דאמר כאן נמצאו כאן היו, כדאמרינן לגבי טומאה בריש פ"ק דנדה [ד.]. אין מחזיקין טומאה ממקום

ובעיקר דבריהם, עיין בהגה"א [סי' ט"ו בהג"ה ראשונה, והובא במהרש"א בקצור] שכ' בשם ר"י דלא פליגי רבנן אלא אסיפא דנכנסה לרשות הבעל, דאילו ארישא שארוסה היתה, יכול להיות שלא הכיר במומין אפי' הם בגלוי, והא נמי דקתני אם יש עמו מרחץ בעיר, אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שבדקה בקרובותיו, לא קאי אלא אנכנסה לרשות הבעל, דמסתמא בנישואין בדקה בקרוביו ונתפייס, אבל ארישא שהיא ארוסה, אפי' יש מרחץ בעיר אינה מקודשת, דאין רגילות שיבדקנה קודם האירוסין בקרוביו. [ובהג"ה שלאחריה כ' בשם מהרי"ח כתירוץ תוס', דאפי' התנה להדיא אין דעתו על מומין הנבדקין במרחץ רק אשאר מומין. ואם לא פליגי הני הגהות אהדדי, צ"ל שכך היתה דעתו בשעת התנאי, שאם ימצאו המומין קודם שעת נישואין שאין דרכו לבדוק, יהיו כמומין שאינם נבדקין ומקפיד עליהם, ורק אם ימצאו בשעת נישואין דרכו לבדוק, אינו מקפיד אז אלא על אותן שא"א לבדוק. ויל"ע].

עה: בתוד"ה אבל היכא. ונראה לרשב"א דחזקת פנויה לא חשיבא כלל חזקה לגבי חזקת הגוף.

הפנ"י כ' לבאר טעמא דמילתא, משום שהקידושין ודאין, והספק אתי מעלמא אי יש בה מומין. א"כ כיון דאזלינן בתר חזקת הגוף שאין בה מומין, א"כ הו"ל קידושין ודאי ולא שייך חזקת פנויה, ואין ספק מוציא מידי ודאי. ויתיישב יותר אם נאמר דהרשב"א הכא לשיטתא דרבינו שמשון וכו' דהו"ל חזקה דאתיא מכח רובא דעדיפא משאר חזקות, וא"כ ה"נ דכוותיה דרוב נשים אין בהן מום, משו"ה אמרינן השתא הוא דאיתרע וכו', וכן נראה מלשון חידושי הרשב"א בחולין [יא. בד"ה אתיא], שהביא סברת רבינו שמשון, ומייתי ראיה ממומין דשמעתין.

ובש"ש [ש"ב פ"ב] כ' דכוונתם דלעולם חזקת הגוף אלימא טפי ועדיפא מכל החזקות, ולפ"ז כ' דבמקוה לא הוי חזקת הגוף אלא חזקת כשרות לטבילה. וכ' ע"ז בקוב"ש [אות רס"ב] דלכא' קשה, דהא עכשיו ליכא מ' סאה, ובשלמא אי נימא דהוי חזקת הגוף, אמרינן דהחסרון והשינוי מ' סאה לל"ט היה אחר הטבילה, אבל אי נימא דאינה חזקת הגוף אלא חזקת הדין, הרי גם קודם הטבילה לא היה לל"ט סאין אלו דין הכשר לטבילה. ותירץ, דשיעורא דמ' סאה הוא שיעור בהמקוה ולא בהטבילה, דא"צ שיטבול בכל השיעור [כדמוכח מהא דטיט הנרוק משלים לשיעור מקוה והטובל בו לא עלתה לו טבילה, דנמצא דטובל בפחות מכשיעור דהא אין הטיט מצטרף לענין הטבילה. עיין בדבריו בפסחים אות קפ"ד], וא"כ כשהיה המקוה שלם היה דין הכשר לטבילה גם לל"ט סאה. וז"ל תוס' הרא"ש, דחזקת פנויה חשיבא כמאן דליתא כלל לגבי דחזקת הגוף משום שעומדת לינשא.

עה: בתוד"ה ספק טמא. אומר ר"ת דהכא מיירי כשנזקק לטומאה וכו'.

הר"ש [בפ"ד דנגעים מי"א] הביא פיר"ת, והוסיף ז"ל, והא דמטמו רבנן, לא שיחליטנו בנגע זה קודם שיתרפא, דהא תנן לעיל [בפ"ג מ"א] אין מחליטין את המוחלט, אלא כשיתרפא מן הראשון יחזור ויחליטנו על זה הספק. והקשה בקוב"ש [אות רס"א], דא"כ שוב אין כאן חזקת טומאה, דכל זמן שלא נתרפא מהראשון אין כהן רואה אותו, וטומאת נגעים תלויה בראיית כהן, ולאחר שנתרפא מן הראשון כבר נטהר, ושמא י"ל דמיד שהביא הציפורים, או שבביעי שלו, יכול כהן לראות נגע אחר, אף שעדיין לא טבל מטומאה ראשונה. [ולכא' כן מדוקדק בל' הר"ש עצמו, שלא כ' כשיטהר מן הראשון, אלא כשיתרפא, וכלישנא דקרא והנה נרפא נגע הצרעת [ויקרא י"ד ג'] שהוא אף מקמי הבאת צפורים. וגם לישנא דמתני' דמקשה מינה אין מחליטין את המוחלט, ואחר הבאת צפורים לא מיקרי ימי חלוטו אלא ימי ספרו. ומ"מ משמע מדבר הקוב"ש דאחר הטבילה שוב אינו בחזקת טומאה, אף דעדיין לא נטהר לגמרי, דצריך הערב שמש והבאת קרבנותיו למחר].

עה: בתוד"ה ספק טמא. אומר ר"ת וכו' שהיה בו נגע אחר שחין או מכה קודם וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, ולא נקטו בהרת אחרת קודם שנזקק לטומאה, נראה משום דא"כ אין לומר העמידנו בחזקת שלא היה בו נגע, דבשמעתין אמרינן [אצ"ל איירינן] קודם מומין אלו לא היה בה מומין, וכן צ"ל קודם

למקום, שכל הטומאות כשעת מציאתן וכמקום מציאתן], וה"נ משמע לכאן בנדה בפ' הרוואה [נח].] דתניא התם בדקה עצמה וחלוקה והשאלתו לחברתה, היא טהורה, וחברתה תולה בה, ואמר רב ששת עלה, לענין דינא תנו, [שאין השניה חייבת לכבסו], ואם איתא דלענין דינא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו, אפ"ל לענין דינא נמי נימא שתהא שניה חייבת לכבס משום דכאן נמצאו וכאן היו.

ואי נמי בין בטהרות בין בממונות אמרינן, אבל לא אמרינן אלא דוקא בכיוצא בטהרות דליכא טענת בריא אלא שמא, אבל בכעין מתני' דהכא ובכעין מתני' דהנושא את האשה דבריא ושמא הוא, אע"ג דמסייע למאן דטעין שמא כאן נמצאו כאן היו, אפ"ה בריא עדיף לרב אשי, וזה עיקר. והיה דנדה, משום דחלוק ברשות משאילה קאי, וכיון שכן לענין דינא מציא אמרה לה שניה ברשותך אתילידא ריעותא. ומיהו לענין טומאה היא טמאה וחברתה טהורה מפני שהיתה לה בדיקה בין לבישה לשאלה. [אבל לענין דינא, אמרה אחרונה לא מהימנת לי דאת בדקתיה, רש"י שם].

עו. רב אשי אמר רישא מנה לאבא ביך וכו'.

כ' בתוס' ר"ד, אבל אילו היתה בוגרת דכתובתה לעצמה, ה"נ אשה מהימנא ואע"פ שלא נכנסה לרשות הבעל, ולא אמרינן כאן נמצאו כאן היו, [וביאור הרשב"א ז"ל, ובטומאות דוקא אמרינן [נדה ד.]. אין מחזיקין טומאה ממקום למקום] ודלא כטעמיה דרבא דמדמי ספיקא דמומין לההיא דטומאה, כמש"כ הרשב"א לעיל], אבל בממונא לא אמרינן], והיינו דנפקא לן בין תירוץ דרבא לתירוץ דרב אשי, דלרבא אע"ג דהות בוגרת הבעל נאמן משום דאמרינן כאן נמצאו וכאן היו, ולרב אשי האשה נאמנת. וקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא.

וז"ל הרא"ש [סי' ט"ו], והרמ"ה ז"ל כ' דלרב אשי אם היא בוגרת אפ"ל עודה בבית אביה, על הבעל להביא ראיה, דמנה לי בידך הוא, ולרבא בוגרת נמי כל זמן שלא נכנסה לרשות הבעל, כיון שנמצאו בבית אביה, אמרינן כאן נמצאו כאן היו ועליה להביא ראיה וכו'. ואני אומר, דאף רבא מודה בבוגרת דאף בבית אביה על הבעל להביא ראיה, דלא שייך למימר כאן נמצאו כאן היו אלא בנערה, דכתובתה לאביה והיא עצמה ברשות האב לכל מילי, הלכך אתרעי חזקתה ברשות האב ועל האב להביא ראיה, ואע"ג דלענין מומין מיד כשנתארסה היא ברשות הבעל לענין מומין, דכל מומין שילודו בה אמרינן נסתחפה שדהו כאילו נכנסה לרשות הבעל, מ"מ כיון שהיא ברשות האב לכל מילי והכתובה שלו, אמרינן כאן נמצאו כאן היו קודם אירוסין, אבל בוגרת כיון שיצתה מרשות אביה ואינה נקראת עוד על שם בית אביה, כך לי עומדת בבית אביה כאילו עומדת בבית איניש דעלמא, וחשיבא כאילו נכנסה לרשות הבעל, [ויל"ע בנערה יתומה אי דינה כבוגרת].

עו. רישא מנה לאבא ביך.

כ' הגרע"א, קשה לי הא יש תקנה, שיקנה האב לבתו השטר כתובה, והיא תוציא מהבעל שיש לה ברי וחזקה טובה, [ועיין בש"ך חו"מ סי' ע"ה ס"ק פ"ג], וצ"ל דמתני' לא מיירי מתקנה, אלא הדין עצמו אם האב תובע. ובקוב"ש [אות רס"ט] הביא דבריו, וכ' דיש לפקפק בזה ולומר, דלא אלים כח לוקח מכח מוכר, כיון דהאב אינו יכול להוציא מהבעל, ומצינו בחד דאתי מכח ארבעה [עיין לקמן קט:]: דאמרינן מה מוכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו, וה"נ י"ל להיפוך דאין לשני אלא זכותו של ראשון.

עו. ותנא תונא כלה וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, יש לראות אמאי לא קאמר ותנא תונא מגופא דמתני' דר' יהושע במשארסתני נאנסתי, לפירש"י דאזיל למ"ד תברא, דאף שנולד הספק ברשות הבעל, על האשה להביא ראיה. יעו"ש מאי דשו"ט לתרץ.

עו. בתוד"ה על בעל החמור. [בע"ב]. דכולי האי לא אמרינן דקודם אירוסין דהיינו קודם ב' רשויות היה בה מום וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, אין להקשות מ"מ למה יביא ראיה עד שלא נתארסה, לא לייתי אלא משנתארסה. ואולי, כיון שנמצא עתה בבית הבעל מיקרי ב' רשויות, אך שיש עדים שמשנתארסה. [ר"ל דשעת ראיית העדים לא מקרי שעת מציאה, אלא שעה שמוצא הבעל ובה לדין עמה]. [וע"ע בתפאל"מ].

עו. בתוד"ה על בעל החמור. [בע"ב]. ונראה לריב"א, דדוקא הכא שמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו שום טענה ברורה וכו'.

הקשה המהרש"א, א"כ מאי מיייתי ותנא תונא מכלה בבית אביה, הא התם איירי אף שאביה ובת טוענין ברי, כמש"כ התוס' לעיל [עו]. בד"ה רישא, מדלא תני עד שיאמר ברי לי]. ואמאי ניזול ביה בתר מרא קמא. וכו' הגרע"א, ולק"מ, דבאמת לענין כסף קידושין היה מהני ברי, אבל מתני' איירי מיירי בין לכתובה בין לכסף קידושין, ובטוען שמא צריך להחזיר אפ"ל כסף קידושין, משו"ה לא מצי למייתני או עד שיאמר ברי לי, דהא הברי לא מהני אלא לכסף קידושין ולא לכולה מילתא דהיינו להוציא הכתובה, דבעינן דוקא עדים. [וכ"כ בקרני ראם].

עו. נמצא עליה קורט דם וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, בנמצא קורט דם, אף מצד אחד טרפה. [כדאמר בחולין נא]. בעובדא דרבי דהפכה רבי ומצא בה קורט דם והטריפה אע"ג דהווא מצד אחד, דאמר אם אין שם מכה קורט דם מנין] ובלא נמצא, אף משני צדדים כשר, [וא"כ לכאן מאי חילוק יש בין מצד אחד לשני צדדים]. ופשטא דלישנא משמע דקאי אשני צדדים, דאי מצד אחד הול"ל נמצא וכו' בידוע שניקב כולה, ומאי קאמר בידוע שלפני שחיטה, מה בכך שהוא לפני שחיטה, סו"ס לא ניקב אלא מצד אחד, וכן לא נמצא וכו' בידוע שהוא לאחר שחיטה וכשירה, הא אף אם יהיה ידוע שהוא לפני שחיטה, כיון שאין עליה קורט דם כשירה [בלא ניקב אלא מצד אחד] וכו'. [ועיין מה שהביא הגאון בחולין ליישב זה]. עכ"ל המהר"ם ש"ף כאן. ובחולין כ', עיין באשר"י [סו"ס ל"ד] משמע דאין חובה לבדוק ולהפוך.

וכ"כ במעדני יו"ט שם [אות ג'] וז"ל, והשתא א"ש ברייתא דלעיל, דכיון דמצד א' א"צ לבדקה, היינו דאיכא בינייהו דרישא וסיפא, דמצד אחד כשירה וא"צ בדיקה, ומשני צדדים צריך בדיקה ואם נמצא עליה קורט דם וכו'. והמהרש"א שם כ' דחילוק בין מצד אחד ובין משני צדדים, דמצד אחד בעינן שיהא הדם מבחוץ על פי המחט לידע שניקב על לחוץ, אבל מב' צדדים, אפ"ל לא נמצא הדם אלא מבפנים סביב הנקב טריפה, שהרי ידוע הוא שלפני השחיטה נעשה, וכ"כ המרדכי.

עו. לא הוגלד פי המכה הממע"ה.

כ' התוס' ר"ד, אע"פ שיש ג' ימים שמכרה לו, הדבר ספק, ש"ל אחרי שמכרה לו הטריפה וי"ל נמי טרם שמכרה לו הטריפה, ואע"ג דאיכא ג' ימים שמכרה לו, ולא אמרינן מדלא איגלד שמא [אצ"ל ש"מ] בתוך ג' ימים ניקב, שיש נקב שאינו מגלד לימים רבים, ולא ברירא לן אלא בפחות מג' ימים לא מגלד.

עו. המוציא מחבירו עליו הראיה.

כ' רגמ"ה בחולין [נא]., עליו להביא עדים שברשות מוכר אירע לה, ואם לא יביא עדים, ישבע המוכר שלא אירע לה ברשותו ופטור. ובהגהת חש"ל כ' ע"ז, הדבר צ"ע, היאך יוכל לישבע בברי שלא אירע לה ברשותו, ויש ליישב. [ואולי עליו לישבע שלא ידע שבלעה המחט בעודה ברשותו, דאי בלעה, אפ"ל אם מכרה לאלתר שלא שהה בכדי שייגיע לבית הכוסות וינקבנו, מ"מ חשיב כבר לאלתר מקח טעות, לפי מה דהובר לבסוף שאותה בליעה גרמה לה הטריפה. ויל"ע].

עו. בתוד"ה כלה בבית אביה. אימור דאמר ר' יהושע לא מהניא חזקת הגוף, ה"מ לאפוקי ממונא, לאוקמי ממונא מי אמר.

וז"ל הרמב"ן, תמיה לי, מנ"ל דלקידושין צריך להביא ראיה, דלמא מאי צריך להביא ראיה לכתובה, ואי מסברא, מאי ותנא תונא. ולא קשיא, דאיהו ס"ד דבדלא כתב לה כתובה עסקינן, ולמאי מיייתי אב ראיה, לאו

לקידושין. וכ' ע"ז הרשב"א, ולא ירדתי לסוף דעת רבינו נ"ר, דלפי פירוש רש"י ז"ל א"א לומר כן, דהא לא מיייתי ראייה אלא מכלה בבית חמיה דיש לה כתובה בין כתב בין לא כתב, ואיכא למימר דהויא הא תיובתא לרש"י ז"ל. ולי נראה דעל כרחק מתני' אף לקידושין קאמר שעל האב להביא ראייה, דאל"כ מאי קאמר על האב להביא ראייה, שהרי אפי' על הבעל להביא ראייה לאפוקי קידושין, ולא הו"ל למיפסק ולמיינני על האב ולא על הבעל, אלא המוציא מחברו עליו הראיה, דאב מיייתי ראייה ומפיק כתובה, ובעל מיייתי ראייה ומפיק קידושין, אלא על כרחק אב מיייתי ראייה אפי' לאוקומי קידושין.

עז. מ"ד נולדו כ"ש היו.

כ' בתוס' רי"ד [במתני'], פי' לא מבעי אם היה בו קודם לכן, שראה אותו האשה ונתפייסה בהן, שאין כופין אותו להוציא וליתן כתובה, ואם היא רוצה לצאת הו"ל מורדת, [א"ה, לכאו' כוונתו דאינה יכולה לטעון מאיס עלי מחמת מומין אלו [דבזה ס"ל לעיל [סג]:] שהיה ראוי לכפותו להוציא וליתן כתובה, אלא דחיישין שמא עיניה נתנה באחר ומשו"ה לא כפינן ליה, ומ"מ אם מגרשה, יש לה כתובה], אלא אפי' נולדו לאחר מיכן אין כופין אותו להוציא, משום דאנן סהדי דניחא לה בכל דהו, דאיש קפיד אמומין משום שאין אשה אלא ליופי, [לעיל נט:], אבל אשה לא קפדה אמומין. [א"ה, לכאו' היינו כשלא אמרה להדיא מאיס עלי, יעו' בדבריו דלעיל [סג].]

עז. ואלו הן מומין גדולים, פירש רשב"ג כגון ניסמית עינו נקטעה ידו ונשברה רגלו וכו', רבא א"ר נחמן הלכה כחכמים.

וכ' הרי"ף, והלכה כר"נ דקיי"ל הלכה כר"נ בדיני. והרא"ש הוסיף ע"ז וז"ל, וי"א דוקא עינו אחת, אבל שתי עיניו או שתי ידיו או שתי רגליו מודו רבנן, וכן מסתבר, שהרי הוא כעבר ובטל מן העולם. וכ"כ המאירי בשם חכמי לונזיל, וכ' ע"ז, ולדעתם לא אמרו בנסמית עינו וחבריו שאין כופין, אלא מפני שסומך על השני, וכל שנסמאו שתייהן, אין בו עוד פעולה מצד אותו האבר. ולדעת זה יראה לי, שאף באבר אחד, כל שאין בו זוג שיהא כח הפעולה נשאר בו, כופין, אלא שיש לדון בה שמא דוקא באלו שרוב מלאכות נעשות על ידם, ונעשה האדם בחסרון שניהם כבטל לגמרי.

עז. ברש"י ד"ה נולדו. משנשאה.

וכ"כ הרי"ף והרע"ב במתני'. וכ"כ הרמב"ם [בפכ"ה מהל' אישות הי"א] אחר שנשאה. וכ' ע"ז התוי"ט, ונראה דר"ל דאי לאחר שאירסה, אע"ג דאין כופין להוציא, ה"נ אין כופין אותה שתכנס, משא"כ משנשאה, דאם אינה רוצה שתשב עמו, דנין אותה דין מורדת כדמסיים הרמב"ם שם. וכ' הרש"ש, לא ידעתי מנ"ל הא, דהא גבי מורדת תניא לעיל [סג]. אחת ארוסה.

עז. בתוד"ה אבל. גבי איש ליכא למימר דנסתחפה שדה של אשה, דאיש אינו שדה של אשתו.

כ' החת"ס, נראה דלאו אגופא דכופין להוציא קשיא להו, דאפי' אם נסתחפה שדה שלה, מי יכוף אתה לאכול פירות שדופות קדים משדה סחופה, וה"נ כמש"כ הרמב"ם אפי' בטוענת מאיס עלי, כי איננה שפחה נמכרת לו לשמש עם מי שמאוס עליה, וכופין אותו להוציא. אך עיקר הקושיא ממש"כ תוס' לקמן [עז. בד"ה כופין] דצריך ליתן ליה כתובה, נימא נסתחפה שדה שלה, כמו בנולדו מומין בהאשה צריך הוא ליתן לה כתובה מה"ט, וקושיא גדולה היא. והתירוץ לא זכיתי להבין מש"כ דהבעל אינו שדה של האשה, מאי האי, עכ"פ לימא לה כיון דאינן רוצית לסבול תצא בלא כתובה, ורוע מזלך גרם, ובפרט שעיקר הכתובה שלא תהיה קלה בעיניו להוציא, והכא כופין אגירושין. וצ"ע.

וז"ל התוס' רי"ד, ואי קשיא, כיון שנולדו בו לאחר נישואין, לימא בעל לאשתו נסתחפה שדה, כי היכי דאמר אשה לבעל כשנולדו לאחר מיכן. תשובה, כי אמרינן נסתחפה שדהו, הני מילי בעל, משום דבעי לאפסודה כתובתה, דאמרינן ליה משום הא, תו לא מיפסדא כתובתה, דנסתחפה שדה וכבר הוא משועבד לה בכתובתה, ואין יכול להפטר משיעבודו

ולקונסה בכתובתה, אבל האשה, דינא בעי למישקל, וליכא שום קנסא לבעל, הילכך לא מציי למימר לה נסתחפה שדה, אלא שקילא דינא ונפקי.

עז. והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי.

במלאכ"ש נתקשה דהו"ל למיינני מקמץ בהדי בורסי, מאחר ששניהם ענין אחד, ולמה הפסיק במצרף נחושת בינתיים. [ולא נתבאר אי קושייתו רק אי מפרשינן דמקמץ היינו בורסי קטן, או גם אי מפרשינן דהיינו מקבץ צואת כלבים, דסו"ס צורך עיבוד עורות הוא, כמש"כ תוס' בד"ה אלא, והגרע"א [בתוספותיו למתני'] ע"ד רש"י]. ומסיק דאם נפרש דמקמץ ריחו ממועט מצרף נחושת, ומצרף נחושת ריחו ממועט מבורסי, ניחא. ועיין בתוס' רי"ד לקמן בגמ' [בד"ה מאי מצרף] שכ', וכל אלו פניהם וגופם מושחרים תמיד והן מאוסים. [ולפ"ז אין מאיסותו כפירש"י מפני סרחון וריח רע, אלא מפני מראהו, ונפק"מ כשהאשה סומא או תתרנית], ואכתי תקשי אמאי הפסיק ושנה אותו בין הני תרי דמחמת סרחון].

עז. וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחא.

כ' הרי"ף, איכא מ"ד דכי אמרי רבנן מקבלת היא בעל כרחא, דוקא בשהתנה עמה, אבל ראתה אותן, יכולה היא לומר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל. [וז"ל הרשב"א, ומ"מ כשהתנה עמה אינה יכולה לומר איני יכולה לקבל לדעת רבנן, דאי לאו דגמרה בדעתה לקבל, לא היתה מתנה כלל, וכיון דהתנתה, אינה יכולה לומר איני יכולה לקבל, דיכולה היא אלא שעכשיו היא שמצאה עילה לצאת]. ואחרים אומרים דאם איתא דיכולה למימר הכי, כי התנה עמה מאי הוי, כי ראתה נמי מקבלת על כרחא. וכן נראה דעת הרמב"ם [בפכ"ה מהל' אישות הי"א]. [ועיין בב"ה הגר"א [סי' קנ"ד סק"ד] דפליגי בסוגיא דלעיל, דפרין למ"ד היו מה לי גדולים מה לי קטנים, ומשני כסבורה היא שיכולה לקבל וכו', דלשיטה קמייטא הוא אפי' אליבא דרבנן, ולהרמב"ם הוא כר"מ].

עז. ומנח ביה סימנא, שמואל לא פסיק פומיה מכוליה פרקין .

ופירש"י תמיד היה שגור בפיו. וז"ל תוס' הרא"ש, פי' רבינו מאיר, בכל זה הפרק דיבר שמואל כמעט על כל משנה ומשנה, אמשנה קמייטא פליגי רב ושמואל בסתם ומפרש [עא.], וכמה קצבה א"ר יהודה אמר שמואל שנים עשר חודש [עא.], אמר שמואל משום בנ"א פרוצים [עב.], אמר שמואל דברים של קלון [שם], וכן כולם, דוק ותשכח.

עז. כאן בבורסי גדול כאן בבורסי קטן.

כ' הריטב"א, פירוש ותנא בורסי גדול העומד על הפועלים שאינו מאוס כ"כ, משום רבותא דרישא, ותנא בורסי קטן שמתעסק במלאכה שהוא מאוס יותר, משום רבותא דסיפא, דהיכא שקבלה עליה אין כופין לרבנן. ורש"י ז"ל פירש דבורסי גדול גרוע מבורסי קטן, [שיש לו עורות מעט. ולפ"ז הוי הצריכותא איפכא].

עז. אמר אכסוהו שערי.

ופירש"י האכילוהו שעורים כבהמה. וז"ל הגריעב"ץ, ה"א ד"ה האכילוהו בסגול, כי הוא עבר, ור"ל שהאכילוהו מאכל בהמה ואין לו חיך לטעום, והכי משמע קצת מדר' זירא לקמן. ומאן דגרס ה"א בפתח כדרך העתיד על דרך קנס, נמי לא משתבש, כלומר מעתה ראוי הוא להאכילו שעורים, כי חכו לא יבין מהותם.

עז. ברש"י ד"ה ליתני. אבל מדרבנן קאמר, דכל כמה דאיתא להא גביה, לא נסיב אחריתי.

ול' הרא"ש [סי' כ'], דכל כמה דאגידא ביה, לא יהבי ליה איתתא אחריתי. ובתוס' רי"ד כ' לתרויהו וז"ל, שכל זמן שלא יוציא זאת לא ישא אחרת, א"נ לא יהבי ליה. [ויל"ע היכא דאתרמי דנשא אחרת אי שרי לקיים הראשונה ששהתה ולא ילדה, או דילמא לא פלוג רבנן. ונמאע"ה דיליף מיניה [ביבמות סד].] ליכא ראייה מדנשא הגר ולא הוציא לשרה אמנו, אע"פ שקיים כל התורה ואפי' מילי דרבנן, דיש לדחות דשפחה שאני שמסורה ביד גברתה להשיאה].

ועכ"פ היכא שנשא השניה קודם מלאת עשר שנים לראשונה, מסתברא דלא אמרו רבנן שיוציא הראשונה].

עז. בתוד"ה סבורה. קצת תימה. דא"כ כל אשה תערים ותשאנו כדי שיתן לה כתובה וכו'.

וכ' ע"ז התוי"ט, ולא הבינותי, דמאי קושיא, דכיון שהוא יודע מומו שהיה התנה בכך, איהו דאפסיד אנפשיה שלקחה ויודע שיכולה לטעון סבורה הייתי וכו'. והגרמ"ה כ', אתפלא מאד על תמיהתם, דהא בידו להתנות שאם לא תוכל לקבל ותכפהו לגרשה, יפטר מכתובה.

עז: ואי לא איכא ביתא דשישא, מעייל ליה לביתא דשב ליבני ואריחא.

ופירש"י, מקום שאין הרוח שולט שם. וכע"ז בשבת [קכט]. וציינוהו בדפו"ח עה"ג] לענין המקיז דם, דלא ליתב היכא דכריך זיקא וכו', ושמואל הוה רגיל ועבד בביתא דשב ליבני ואריחא. [ושם לא הוזכר דביתא דשישא עדיף]. ויל"ע לענין רוצח בשוגג, דתניא בגיטין [ע:]: דאם שחט בו שנים אינו גולה, ומפרש טעמא [לחד מ"ד] שמא הרוח בלבלתו, אא"כ בביתא דשישא הוה, אם ה"ה גם בביתא דשב ליבני ואריחא.

עז: ר' אלעזר לא הוה עייל באהליה.

וכ' המהרש"א בח"א, משום טומאת אהל שהמצורע חשבו כמות, [דנוהג אף בזה"ז על פי כהן מיוחס] אלא שא"א לו ליטהר לגמרי בהבאת קרבנותיו. ולפי דבריו לכאן איירי דוקא כשיש בו סימני טומאה. ומש"כ שהמצורע חשוב כמות, במתני' דפ"ק דכלים [מ"ד] מבואר דמת חמור מיניה, יעו"ש בר"ש ורא"ש הנפק"מ ביניהם, ולכאן עיקר מאי דמטמא מצורע בביאה יליף מקרא דמחוץ למחנה מושבו, דמושבו טמא, כמבואר בברכות [כה.], ורק שיעורא דכזית בבגד המנוגע יליף ביבמות [קג:]: מדהוקש למת.

עז: ריב"ל מיכרך בהו ועסיק בתורה וכו'.

כ' הגריעב"ץ, צ"ל שלמד מהם או למדם תורה, דאי לאו הכי, האמרינן [שבת לב. תענית כ:]: לא יעמוד אדם במקום סכנה, ובתלמיד חכם משתעי, אע"ג דאי אפשר לו בלא תורה. וריב"ל לטעמיה פ"ג דשבועות [טו.], דאמר להני קראי [המפורשים שם] וגאני, ואע"ג דאיהו גופיה אמר דאסור להתרפאות בד"ת, להגן שאני, וה"ג להגן הוא]. ובקוב"ש [אות רע"ז] הקשה, הא כתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, דהיכא דשכיח היזקא לא סמכינן אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין [פסחים ח:], וצ"ל דזהו דוקא בשאר מצוות, אבל לימוד תורה שאני, וכדיליף מק"ו אם כן מעלה וכו'. וז"ל הריטב"א, פירוש, מיכרך בהו אפי' היכא דלא עסיק בה, [לכאן] דלא כרש"י שכ' בשעה שעוסק בתורה, וכדאמרינן בסוטה [כא.]: גבי כי נר מצוה ותורה אור, דאורייתא אפי' בעידנא דלא עסיק בה, מגנא ומצלאל לעוסקין בה לשמה.

עז: ולא היא, דלא הואי מידי, אלא סבר לא אחזק טיבותא לנפשאי.

הט"ז באו"ח [סי' תקס"ו סק"ו] והמג"א [שם סק"ז] הוכיחו מסוגיא דשבת, דאם מתענה ושואלין אותו אם הוא מתענה, לא ישקר אלא יאמר האמת, כיון שאינו עושה להשתבח ולהתפאר. וקשיא להט"ז עובדא דריב"ל דהכא, ות"ו ז"ל, ונראה דאם מפצירין בו והוא אינו יכול להתנצל, יאמר שהוא מתענה וכו', משא"כ אם יכול להתנצל בלא"ה אלא ששואלין אותו אם הוא מתענה, יכול לומר איני מתענה כדי שלא להחזיק טיבותא לנפשיה, והוא בכלל מותר לשנות מפני דרכי שלום, [יבמות סה:]: כיון דמתכוין לדבר מצוה אין השינוי פוסל בו. והמג"א כ', מ"מ מדת חסידות הוא שיאמר שאינו מתענה, כדאיתא בב"מ [כג:]: שאם ישאלוהו אם למד מסכתא יאמר שלא למד ופירש"י שמדת ענוה היא זו, וכן מצינו בריב"ל וכו'.

עז: מיהוה הוה, וההיא שעתא הוא דשידיא זיקא.

כ' בבן יהודע, לפ"ז איך הוכיחו על דבר זה, דהיה לו לחשוב כך. נ"ל בס"ד, דאמר כיון דשידיא זיקא אין זו מעקה חזקה, ואדם גדול כמוהו צריך

שיעשה מעקה חזקה שתעמוד בפני כל רוחות שבעולם. [אבל מדינא לכאן] שגי כשעומדת ברוח מצויה].

עח. וב"ה אומרים לא תמכור.

וכ' רש"י לקמן [עח: בד"ה ור' חנינא], ואם בא לוקח לב"ד לימלך, אמרינן ליה לא תזבון. וכ' התוי"ט, דכוונתו דעל האשה אין אנו יכולין למחות, והטעם, דאין ספק דבעל מוציא מידי ודאי דאשה, [והתוס' [בד"ה סיפא] לא תירצו אלא שיש לחלק בין הכא לשומרת יבם, ועדיין קשיא מבעלמא, דבכל דוכתי אמרינן שאין ספק מוציא מידי ודאי, דמ"מ עדיין בספק עומדת אם תנשא], אבל ללוקח הבא לימלך מוחין אנו לו, ואמרינן ליה שלא יקנה, שאין חזקה שלה מועלת ללוקח. [ויל"ע קצת מלשון התוס' רי"ד [בד"ה אמרי דבי ר' ינאי], ואם רוצה למכור אין נזקקין לה]. והגרע"א בתוספותיו הביא ע"ז, דהמל"מ [פ"ו מהל' זכיה ה"א, קרוב לסוף דבריו] כ', דדוקא אם באה למכור הב"ד אומרים ללוקח דלא ליזבן ולא יתן מעותיו להפסד, אבל בנותנת מתנה לא שייך לומר דאומרים לו שלא יקבל במתנה, ומשו"ה לא נקט במתני' אלא "לא תמכור", ומה דקתני ברישא אלו ואלו מודים שמוכרת ונותנת, באמת נותנת אשגרת לישנא הוא.

וז"ל החת"ס, יש לדקדק מ"ט שביק נתינה, והו"ל למימר לא תמכור ולא תתן, ונ"ל ע"פ מש"כ תוי"ט דעיקר איסור הוא על הלוקח, דאילו האשה מוחזקת בנכסים ואין ספק מוציא מידי ודאי, והעיקר על הלוקח. ונראה דאיסורא דיליה הוא משום דגורם להפקיע הבעל, שהוא כעני המהפך בחררה ובא אחר ונוטלו דנקרא רשע, והתם קי"ל דאם זוכה בה מהפקר באופן שבמקום אחר אינו יכול לזכות, לא נקרא רשע, א"כ במתנה יכול לקבל, רק לא במכר. שוב מצאתי קרוב לזה במל"מ.

עח. אמר להם על החדשים אנו בושים.

ופירש"י שנפלו לה משנשאת. ותמה ע"ז הפנ"י, אטו רבן גמליאל בוש מדברי חכמים בעיקר תקנת פירות אשה לבעלה שהיא הלכה פסוקה, ואדרבה משמע בפ' השולח [מז:]: גבי "ולביתך" מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו, שיש לו קצת סמך מן התורה, ועי"ש בתוס', ולכו"ע יש לו קנין פירות, ובמאי מתמה ר"ג על החדשות, ומהיכי תיתי לא יוציא מידי הלוקחות הפירות שהן שלו, וכדמסקינן לקמן [עח:]: דמתני' איירי בחייה ולפירות.

ויעו"ש מש"כ לפרש לולי דבר רש"י ותוס', ושוב כ' לפרש, דלמכור לכתחילה קרי ליה חדשות, ולהוציא מה שכבר מכרה קרי ישנות, וא"כ ה"ק ר"ג, על החדשות אנו בושין שלא תמכור לכתחילה אף שנפלו לה מן האירוסין, אלא שאתם רוצים לגלגל עלינו את הישנות לומר שאף בדיעבד יהא מכרה בטל, וכו', ולזה הפירוש האחרון מצאתי לי עזר משיטת פירוש הרי"ף ז"ל בביאור פי' הלכה זו באריכות וכו'.

ומסיק, אלא שבירושלמי דשמעתין מבואר להדיא דלאו הן חדשות שנפלו קודם נישואין וישנים שנפלו לה משניסת, [א"ה, לכאן] צ"ל איפכא, וכ"ה בירושלמי לפנינו, אלו הן חדשים משנשאת, ואלו הן ישנים עד שלא נישאת ונישאת], וזה להדיא כפירש"י ותוס'. ולפ"ז צ"ל דאפ"ה קאמר ר"ג על החדשות אנו בושין, שסובר נהי שתקנו חכמים פירות אשה לבעלה, היינו שכל זמן שגוף הקרקע ברשותה, יאכל הפירות, אבל אין לבטל המכירה בשביל תקנה זו, דהם אומרו והם אמרו, לא מבעיא אם מכרה שהמעות קיים והדין שקונים בהם קרקע אחרת והבעל אוכל פירות, וכיון דליכא פסידא דבעל לא מפסדינן ללוקחות, אלא אפי' במתנה נמי, כיון במילתא דלא שכיחא היא, לא עבדו תקנתא לבטל המתנה אפי' לכתחילה וכו'. [וז"ל המאירי, על החדשים ר"ל אותם שנפלו לה משנשאת, אנו בושים על מה שתקנו שמכרה בטל, שהרי לא תקנו לו פירות אלא תחת פירוקנה, ופירוקנה לא שכיח].

ויתכן יותר, לפי מה שמצאתי בירושלמי במכילתין פ' נערה [ה"ו] דטעם תקנת פירות הוא כדי שיפקח על נכסי אשתו, וא"כ במכרה או נתנה לא שייך האי טעמא, ואפשר דהיינו טעמא דר"ג, ואע"ג דבתלמודא דידן מסיקין דפירות תחת פדיונה, אפשר דהיינו דלא כר"ג. [א"ה, ועכ"פ א"ש

דנטה הרי"ף מפירוש הירושלמי, די"ל דהירושלמי לשיטתו לעיל, פי' חדשות היינו שנפלו אחר נישואין, אבל לטעמא דתלמודא דידן בעיקר תקנת פירות, לא ניח"ל לפרש כן, וכקושיית הפנ"י].

עח. ר"ש חולק וכו', שאינן ידועין לבעל לא תמכור, ואם מכרה ונתנה קיים.

כ' המאירי, אפי' נפלו לה משנשאת וכו'. ויש מפרשין אותה דוקא בשנפלו לה משנתארסה קודם שנשאת, הא אם נפלו לה אחר שנשאת, מכרה בטל, שהרי חבלה נכסים שאינן ידועים הן, ואמרו [סה:]: על בושטה ופגמה שילקח בהן קרקע, וודאי שמכרה בטל. [וע"ע מש"כ בזה בתו"ט].

ובטעמא דר"ש שחולק בין נכסים לנכסים, כ' הרא"ש [סי' א'] בשם הרמ"ה, דטעמא מאי תקינו רבנן פירי לאיש, תחת פרקונה, דאי לאו הכי לא פריק לה, אמר כיסא נקיטא לה תיזול ותפרוק נפשה, והאי טעמא לא שייך אלא בידועין לבעל, אבל כשאנן ידועין לבעל לא תקינו רבנן לבעל שום זכות, לא בגוף ולא בפירות, [וכ' בקרב"נ [אות נ']], דכוונת הרא"ש להוכיח מדברי הרמ"ה דאם נודע לבעל בין נפילה למכירה, זכה בהם מיד כשנודע לו כדן נכסי מלוג, [דשו"ט הרא"ש בזה לעיל מינה], דזיל בתר טעמא, דאף בכה"ג לא פריק לה, דאמר כיסא נקיטא לה תפרוק נפשה, ואם מכרה הפירות קודם ידעת הבעל מכרה קיים, ואחר שנודעו לבעל, הקרקע הוי נכסי מלוג, וכן הפירות או דמיהן הנמצא בידה ילקח בהן קרקע.

עח. ר"ש חולק וכו', שאינן ידועין לבעל לא תמכור, ואם מכרה ונתנה קיים.

כ' הר"ן, ומיהו דוקא בשמכרה או נתנה אותם, הא לאו הכי, הבעל יורש אותם ולא יורשיה, וראיה לדבר, מדאמרין לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים, ואם איתא דאין לבעל בהם כלום, אמאי לא תמכור, אלא ש"מ דאם מתה בעל יורשם, ומשו"ה אמרו דלכתחילה לא תמכור, ועוד, דהא איכא מ"ד [פד]. דירושת הבעל מדאורייתא, ולדידיה ודאי ירית להו בעל, ולמ"ד נמי דירושת הבעל דרבנן, לא אשכחן דפליג בהא.

עח: אמר ר' יהודה אמרו לפני ר"ג, הואיל וזו אשתו וזו אשתו וכו'.

כ' הפנ"י, ויש לתמוה טובא, דקארי לה מאי קארי לה לדמות ארוסה לנשואה, כיון דפשיטא לן דלכל מיילי אשתו ארוסה אין הבעל זוכה בה בשום דבר, ואמאי קרי לה לארוסה אשתו כמו נשואה, ואי משום דהשתא מיהא בשעת העמדה בדין נשואה היא, אכתי הא פשיטא לן דאינו זוכה למפרע לא במציאתה אם נתנה לאחרים קודם נישואין, ולא במעשה ידיה, ולא בפירות, וא"כ מהיכא תיתי יהא מכרה בטל למפרע. ויש ליישב, כיון דאבבא דמציעתא קאי דשמיע להו דב"ה סברי דלכתחילה לא תמכור, אלמא דלענין גוף הקרקע לפירות אלמוה רבנן לתקנתן יותר מבמציאתה ושאר דברים, משום שאדם נותן עיניו בהם יותר, וע"מ כן אירסה שיזכה בהן לכשתנשא, א"כ מקשה שפיר הואיל וזו אשתו לענין זה כמו נשואה, א"כ י"ל שיהא מכרה בטל, ואפי' לפי ראשון דרש"י שהביאו תוס' דארישא נמי קאי א"ש, דמה"ט גופא דס"ל לב"ה לא תמכור אלמא דחשיבא כנשואה קצת לענין קרקעות לפירות, א"כ אפי' במה שנפלו לה קודם שתתארס נמי י"ל שיהא מכרה בטל.

עח: באושא התקינו האשה שמכרה וכו', הבעל מוציא מיד הלוקחות, מתני' בחייה ולפירות, תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה.

כ' הטור [סי' צ'] וז"ל, לפיכך מכרה בטל לאלתר, שהוא מוציא מיד הלוקח הגוף ופירי, אלא לענין זה הוא מכר, שאם תתאלמן או תתגרש יחזור ללוקח, ואם תמות בחייו, ישאר בידו. [ומוציא" לאו דוקא, דכל ימי האשה הקרקע ביד הבעל ואוכל פירות וכו', והבעל מוציא מיד הלוקח הגוף שמכרה לו מעכשיו וישאר אצלו, לשון הרא"ש לעיל [פד"ס"ז]. ול' הרשב"א שם [נ]. בד"ה האשה] הבעל מוציא מידן זכות זה שהיה תלוי ועומד בידן, ולא מוציא ממש קאמר, דנכסים לאו ביד הלוקחות היו קיימין, וכי"ב בשלהי מי שמת וכו' כלומר מסלק. עכ"ל. וכולהו בחד שיטתא קיימי כמבואר בטור וב"י שם].

והרמב"ם כתב, הבעל מוציא פירות מיד הלוקחות כל ימיה, אבל לא גוף הקרקע שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות, מתה, מוציא הגוף מיד הלוקח. [ודעתו דלשון "מוציא" דוקא הוא, ב"ח]. ועיין בפרישה [סקל"ד] דנפק"מ לענין פרוזבול דקיי"ל דאין כותבין פרוזבול א"כ יש לו

קרקע ללוה. וגם אם נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת תחילה, דלהרמב"ם הקרקע בחזקת הלוקח ויורשי בעל צריכין להביא ראיה שהאשה מתה תחילה, ולהרא"ש הגוף בחזקת הבעל והלוקח צריך להביא ראיה. [ובזה פליג הש"ך סקל"ו]. [וע"ע בב"ח דנפק"מ טובא בהך פלוגתא].

והש"ך כ', דלפי מש"כ הרי"ף [לעיל בפ"ד] דאי איתנייהו לדמי הקרקע בעין, מהדר להו ללוקח [וכן הסכמת הפוסקים], איכא נפק"מ אם יש ללוקח טענה על המעות בחיי האשה, דלהרמב"ם אין לו דין על המעות עד שתמות, ולהרא"ש מיד מאחר שאין לו שום זכות בקרקע. ועיין במאירי שכו' וז"ל, זה שביארנו ג"כ שתקנת אושא לגופה ולאחר מיתה, אבל בחייה אינו מוציא אלא פירות, וגוף הקרקע יעמוד ביד הלוקח עד לאחר מיתה, [והיינו לכאן כשי' הרמב"ם], פירשו גאוני ספרד הטעם משום תקנתא דלוקח, שאם ימות הבעל קודם לה, יהא הלוקח מוחזק בקרקע, ונוח לו בכך. וקצת מהם כתבו שאם אמר לוקח לא ניחא לי בהאי תקנתא, אלא שקילנא זווי ומהדרנא ארעא מהשתא, אין שומעין לו, [ומשמע דלשיטה קמייטא שהביא, שומעין לו, ואולי מדין אי אפשי בתקנת חכמים. ועכ"פ לפי"ו הוא דלא כמש"כ הש"ך בשיטת הרמב"ם], שאין זה אלא כלוקח שלא באחריות, ולא עוד אלא שהוא קל הימנו, שבלוקח שלא באחריות, אם לא החזיק בה יכול לחזור בו, ובזו משהגיע שטר לידו אין יכול לחזור בו.

עח: ואלו הן שאינן ידועין, כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים.

כ' הרשב"א והר"ן בשם הר"י מיגא"ש, שמדינת הים לאו דוקא, אלא ה"ה באותה מדינה כל שלא ידע בהן, ואורחא דמילתא נקט. וז"ל המאירי, ומדינת הים שאמרו בסוגיא, לאו דוקא, אלא אף במדינה אחרת, וגאוני ספרד כתבוה אף באותה מדינה, כל שמכרתו קודם שנודעו לבעל, אלא שדיבר בהווה, שאין דרך שיתעלם לבעל אלא כשהירושה בריחוק מקום. וה"ה אם הלך הבעל במדינה אחרת ונפלו לה בכאן ומכרתם, שמכרה קיים, [ולכאן סיפא דמילתיה לא אצטריך לפ"ד גאוני ספרד שאין המקום גורם כלל, רק לשיטה קמייטא דתלי לה מיהת במדינה אחרת. מיהו זה דוחק קצת, מדסתם דבריו. ואולי נפק"מ גם להר"י מיגא"ש, דאם טען הבעל שידע, דבאותה מדינה עליה להביא ראיה שלא ידע, כיון שאין דרך שיתעלם ממנו, ובמדינה אחרת עליו להביא ראיה שידע. וצ"ת].

ומסיק הרשב"א, ומסתברא שאם נתנה [לו] [לה] מתנה או שמצאה מציאה, ונתנתן או שמכרתן קודם שנודע לו, שהוא קיים, דלא גרע מנפלו לה נכסים במדינת הים. [ואם הפקירה ירושתה או מתנתה או מציאתה, מסתברא דהוי כמכרה או נתנה, דשייך בזה מש"כ הרא"ש בשם הרמ"ה, דליכא למיחש הכא שלא יאמר כיסא נקיטא לה תיזיל ותפרוק נפשה. ויל"ע באבדתה שנתייאשה ממנה קודם שנודע לבעל, אם הבעל מוציא מיד הזוכה בה].

עט. קרעיה ר"ג לשטרא וכו', אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו.

פירוש דכל שטר היוצא בב"ד שאינו ראוי לעשות בו מעשה, יש לו לדיין לקרועו. ריטב"א. ועיין פנ"י שהקשה, לשיטת הרא"ש [סי' ב'] דאפי' למאי דקיי"ל מברחת לא קנה לוקח אפ"ה אוכל פירות כל זמן שיושבת תחת בעלה, א"כ איך אמר שמואל אקרענו, [ובשלמא בעובדא דר"ג דאחר גירושין הוה, ודאי לית ליה ללוקח מידי, אבל במימרא דשמואל לא משמע ליה לפרש דוקא כשבא לב"ד אחר גירושין]. ואפשר דאפ"ה חייש שמואל לב"ד טועין שיבואו להגבות לו גם גוף הקרקע, משו"ה אמר אקרענו, ויכתוב לו שטר אחר שיאכל הפירות.

עא. טעמא מאי דלא שביק איניש נפשיה וכו', הני מילי לאחריני אבל לברתה יחיבא.

הקשה הגרע"א, דלרבא דמחלק בין אחרים לבנו, א"כ בשכיב מרע שכתב כל נכסיו בקנין ועמד, דלא מהני מכח אומדנא דלא שבק אינש נפשיה, וכי נימא דבהקנה לבניו דעמד אינו יכול לחזור, וזה לא מצינו.

עט. עד שתכתוב לו מהיום ולכשארצה.

ופירש"י מהיום נתונים לך ולכשארצה. וכ' ע"ז הרשב"א ז"ל, ולפי מה שכתבתי בפ' האומר בקידושין [סג]. גבי הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא, דירצה משמע שיאמר אין, הכא נמי לא הויה מתנה עד שתאמר בפירוש לבסוף רוצה אני, וכ"כ כאן הרמב"ם [פכ"ב מהל' אישות ה"ט] וז"ל, נתנה מקצת נכסיה או כולן קודם נישואיה וכתבה למקבל מתנה קנה מהיום ולכשארצה, שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה, אין הבעל אוכל פירות אותה מתנה, ואם מתה אינו יורשה, ע"כ. ואפי' יש בהן מטלטלין, ובשעה שתרצה אינן נתונין ברשותו של מקבל אלא שעומדים ברה"ר, קנה, כדמוכח בריש פ' המפקיד [לד.], דאמרינן התם נעשה כאומר לו לכשתגב ותרצה ותשלמנו הרי פרתי קנויה לך מעכשיו, אלמא אע"פ שהפרה נתונה ברשות הגנב או שאכלה קנה, שנתגלה לבסוף דמשעת משיכה קנה, ובמשיכה זו הוא קונה אותה עכשיו.

אבל לפי דברי ר"ח ז"ל נראה שהוא קנה אא"כ תחזור ותמחה, וז"ל, הקניתי לו נכסים הללו מהיום ועד שארצה ולא אחזור בו, אבל לכשארצה ואחזור בו תהא מתנה זו בטלה, [דמשמע בכל זמן שארצה אבטל מתנתך, ל' תוס' רי"ד, יעו"ש]. וכ"כ הר"ן בקיצור. והרא"ש [ס' ב'] כ', פירוש, מהיום תחול המתנה לכשארצה לקיימה, אבל בכל פעם שארצה הרשות בידי לבטלה. וכ' ע"ז בקרב"נ [אות נ'], רבינו אזיל לשיטתיה דמסיק בפ' האומר [ס' ז'] ע"מ שירצה אבא היינו ע"מ שלא ישתוק או שלא ימחה.

עט. עשאוּם כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש.

כ' הרמב"ן, תמיה לי אטו נכסים שאינם ידועים לבעל לר"ש אם לא מכרה ומתה מי לא ירית לה בעל, ומי לא אכיל פירות בחייה, ואמאי לא קני להו בעל. ולא קושיא היא, דכיון דאיהי שתקה, כל שעתא ושעתא מחלה לגבי לוקח, והויה לה כמוכרת ונותנת עד שעה שתרצה היא, דכל שעתא מחלה ליה גבי לוקח, ואי מתה דלוקח הוי, דלאברוחי מבעל עבדה ולא בעיא דליקניניהו בעל, וברשותה היא. [וע"ע ברשב"א מש"כ על דבריו].

כט. עשאוּם כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש.

הקשה הרשב"א, אמאי דחיק למימר הכי, לוקמה בטעמא רויחא וככולי עלמא, דהרי הן כנכסים שנפלו לה קודם שנתארסה ומכרה ונתנה, דקיים לכו"ע, ואם תאמר דהכא לא קננהו לוקח, וכיון דלא קננהו לוקח, אין זה אלא כנפלו לה נכסים עד שלא תתארס ונישאת שהבעל זוכה בהן, א"כ אפי' לר"ש נמי בנכסים שאינם ידועים לא תמכור, דאלמא זכות יש לו לבעל בהן כל שלא מכרה או נתנה.

על כן נ"ל דהכא אע"פ שלא קננהו לוקח אפ"ה לא קננהו בעל, דלא תקנו לו נכסים שלא ידע בהן בשעת כניסה, כי היכי דלא תקינו ליה נכסים שאינם ידועים אצלו ואליבא דר"ש, דאע"ג דנפלו לה תחתיו דבעל והיה בדין שיזכה בהן בעל כמו שהוא זוכה בידועין, דזו אשתו וזו אשתו, אלא שהקלו בדבר דכל שלא ידע בהן לא הקנו לו אם קדמה ומכרה או נתנה, ה"נ דכוותה הקלו בנכסים שהבריחה היא קודם שתכנס לו שלא יזכה בהן בעל כלל, דאע"ג דלא קננהו לוקח ואם מתה היא בחייו לא יירשנה הבעל, ואע"ג דירושת הבעל דאורייתא, דעל דעת כן נתנה בשעת מתנה שאם תמות היא בחיי הבעל שיזכה בהן לוקח, וכענין שכיב מרע. ובהא מתרצא לי ההיא קושיא דאקשי הרמב"ן נ"ר. [והו"ד לעיל]. [ולכא' היינו כהאי בעי למימר שדחו תוס' [בד"ה עשאוּם] יעו"ש].

וז"ל התוס' רי"ד, וה"ק משו"ה לא קנה הבעל נכסי המברחת, דכי היכי דאמר ר"ש בנכסים שאינם ידועים לבעל דבעל מתייאש מהן ומשו"ה לא קנאם, ה"נ אמור רבנן בנכסי המברחת, ואע"ג דפליגי בנכסים שאינם ידועים, התם מפני שלא ידע בהן ואין יאושו יאוש, שאילו היה יודע לא היה מתייאש, אבל כשהוא רואה שנותנתן לאחר, מתייאש מהן יאוש גמור, ומשו"ה לא קנאם לעולם.

עט. וחכמים אומרים המחוברין לקרקע שלו.

כ' הרא"ש [בסי' ו'], מצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל, דאפי' בפירות גמורים שהגיעו ליתלש וכו', ואע"ג דקיי"ל כל העומד לגדור כגדור דמי,

ור"ש נמי מודה בהא בב"ק [נה:]: גבי אכלה פירות גמורין, שאני הכא דאכילת פירות אינו אלא תקנת חכמים, וכן תיקנו, פירות הנלקטין בעודה תחתיו שלו, וכן מוכח בירושלמי [ה"ד], דגרסינן התם כי קאמר ר"מ אפי' בכרם העומד ליבצר וקמה העומדת ליקצר וכו'. [ויל"ע אי שמין בעומדין ליקצר כמה הקרקע יפה בפירותיה וכמה בלא פירות, או שמא כיון שכבר א"צ לקרקע, אין מקום לשומא זו, אלא יתלשו וימכרו ויקח בדמיהן קרקע וכו'].

[ועיין במלאכ"ש שתיירץ לפ"ז, הא דקשיא ליה אמאי איצטריכו רבנן למימר סיפא דמילתייהו והתלושין מן הקרקע שלה וכו', דהאי כו"ע מודו בהא כדתנן ברישא דמתני' בסתמא. ולפ"ד ה"ר יונה יש ליישב, דמשנה יתירה אתא לאשמועינן דדוקא בתלושין ממש מודו, אבל בעומדין ליתלש פליגי כמו בשאר מחוברין].

עט. פשיטא ארעא ובתי וכו'.

ופירש"י דהבעל אומר ליקח קרקע והאשה אומרת בתים או איפכא. וכן מבואר בל' הר"ף אמר חד מינייהו וכו'. אבל בתוס' רי"ד כ' ז"ל, היכא דנפלו לה כספים וכו', והבעל אומר בית אני רוצה ליקח ששכרו מרובה יותר מן השדה שצריך עבודה רבה חרישה וזריעה, והאשה אומרת שדה אני רוצה מפני שהבית הולך וכלה וכו', הדין ביד האשה לעכב על הבעל, שהיא רוצה דבר שיהא הקרן קיים ולא ילך ויכלה וכו', אבל אם האשה רוצה להיפק, אין הבעל יכול לעכב. [ובגליון מתלמיד הרי"א ז"ל כ' דבכה"ג שומעין לבעל, וזהו כרש"י והר"ף. וק"ל לפ"ד התוס' רי"ד, דלא הול"ל דלוקחין ארעא, אלא דשומעין לה, בין אמרה ארעא בין אמרה בתי. ואולי מודה דכשאינה אומרת כלום, לוקחין ארעא. וצ"ת].

עט. בתוד"ה אילני. וקשה דאמרינן בהחובל וכו' משמע דגופני עדיפי מדיקלי.

ובתוס' הרא"ש תירץ, דיש חילוק בין דיקלי [דהכא] לתאלי [דהתם], דדקלי הם דקלים גדולים הנושאים פירות הרבה ומקרבני הנאתיהו ועדיפי מגופני, אבל תאלי הם דקלים קטנים ולא מקרבא הנאתיהו, שאינם עושים פירות עד שיהיו גדולים, ומפסידים בכל יום הגפנים בניקה, ולכך היה מקפיד עליהם. [ואין בקציצתם משום בל תשחית, אף דסופו שיגדלו ויהיו מעולים יותר מן הגפנים, דבתר השתא אזלינן דההפסד יותר מן השכר]. ועו"ל וכו' [כתוס']. עוד הביא הריטב"א דיש שתירצו דמקומות מקומות יש. [ועיין בביכורים [פ"א מ"י] דתנן אין מביאין ביכורים לא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים, ופיר"ח בפסחים [נג]. דפירות שבעמקים היינו כל ששת המינין הנותרים, שאינן גדלים כהוגן בעמקים].

עט: כמאן לא כרבנן ולא כחנניה וכו', אפי' תימא רבנן וכו' פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן.

ומעיקרא סבר דולד בהמה מלוג לאשה [כמש"כ תוס']. והקשה בקוב"ש [אות רפ"א], דאפי' אי הולד לאשה משום דחיישינן למיתה, מ"מ יש לבעל פירות בולד, ואמאי כל הכפל לאשה, היה ראוי לשלם לכל אחד כפי חלקו, כגונב בהמה של שני שותפין שלאחד הגוף ולאחד הפירות. ולמסקנא דולד לבעל והכפל לאשה, לכא' תקשי מאיזה טעם יתחייב לה כפל, דאין לה בולד כלום. [ולא ניח"ל למימר דנתחייב הכפל לבעל שממנו גנב, והאשה זוכה מן הבעל כיון דפירי דפירי דידה הוו]. וצ"ל דפרה לכפילא שייך לה כעין המבואר בריש המפקיד, ואפי' נימא דאין יכול למכור פרה לכפילא ועבד לקנס, היינו דהבעלים אין יכול למכור לזה, אבל הפקר ב"ד מתקנת חכמים שפיר אפשר בכה"ג.

ועיין בבית יעקב [ע"ד תוס' בד"ה פירא] שכ', דהא לא קשיא להו בפשיטות, כיון דגוף הולד של הבעל, מהיכא תיתי יהיה הכפל של האשה, הא לא גנב אצלה כלל, דזה אינו, דחז"ל לא תקנו הפירות לבעל רק לאכול, ותהנה האשה ג"כ מהן בריוח ביתה, אבל כל זמן שאינו אוכל הן של האשה, רק שהבעל אוכל פירות וזה נקרא פירי פירות. [לכא' ר"ל דכל זמן שאינו אוכל דהוו הפירות של האשה, ראוי שיהא לו מהן פירות [ככל ממון הבא לאשה], אלא שבזה לא תיקנו [עכ"פ בכפל דידהו דאתי מעלמא], כדקאמר פירי פירות לא תקינו, ומ"מ חיובא דכפל איתיה להאשה, שהרי ממון שלה גנב]. [ועיין בפנ"י שכ' כע"ז].

עט: בשלמא חנניה לא חייש למיתה וכו'.

ריטב"א], ותו מאי שנא הני, אפי' בשפחת מלוג [דאי מתה לא משתייר מינה מידי. רשב"א] איפסקא הלכתא כחנניא דהוי דבעל.

עט: ברש"י ד"ה אוכל והולך. דגבי בהמה איכא עורה.

כ' המהר"ם ש"ף, אף דהלכה כחנניה ואף בדליכא שויר, וכ"כ הר"ן באמת, וטעמא משום דלא חייש למיתה, מ"מ ניחא ליה לפרש לכו"ע. והרש"ש כ', נ"ל דס"ל ז"ל דאע"ג דמעיקרא קאמר טעמא דחנניה דלא חייש למיתה, מ"מ למאי דמסיק בטעמא דרבנן בולד בהמה, יש לנו לומר טעם זה גם לחנניה, ודוקא גבי שפחה אמר דלא חיישין למיתה, משום דאדם אית ליה מזלא כדאיתא בשבת [נג:].

עט: בתוד"ה פירא דפירא. דוקא במידי דאתי מעלמא וכו', אבל פשיטא פירא דפירא נמי תקינו לה רבנן כדתנן בהכותב וכו'.

והרי"ף כ' ז"ל, ואי קשיא לך הא דתנן ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות וכו', לא קשיא שאני הכא דקא שקיל לפירא גופיה, ומשו"ה לא שקיל לכפל דהו"ל פירא דפירא, אבל היכא דזבין ליה לפירי זבן בהו ארעא וכו', הלכך שקיל להו פירא דפירא וכו'. עכ"ל בקיצור.

ועיין בהגרע"א שכ' ע"ד תוס', נראה דאין ראייתם ממה דקתני במתני' דשם כתב לה דין ודברים אין לי בפירותיך דסבר ר' יהודה דאוכל פירי פירות, דשאני התם כיון דלית לה פירא, משו"ה פירא דפירא שלו, וכמש"כ הרי"ף והרא"ש, אלא דראייתם ממה דאמרינן שם [פג:]: אבייאהו להו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיך, מפירי פירי סילק נפשיה, מפירי לא סילק נפשיה, והרי אף דלא סילק נפשיה מפירי הוצרך לדין ודברים לסלק עצמו מפירי פירי, הרי מפורש דאף דיש לו פירא וכו', וא"כ מוכח דאף היכא דיש לו פירי מ"מ יש לו גם פירי דפירי. [ויל"ע לכאן] בלשון הרא"ש, שהביא קושית תוס' ותירוץ, ואח"כ כ' ז"ל, ורב אלפס ז"ל חילק בענין אחר וכו'. ולדברי הגרע"א אף התוס' מצי סברי כחילוק הרי"ף, ואקושיא דידהו לא מהני חילוקין].

עט: נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וכו'.

כ' הרא"ש [סי' ח'], פירוש אם הבעל רוצה למוכרם אין האשה יכולה לעכב, אבל אין האשה יכולה לכוף את הבעל למוכרם כדי שיתקיים לה הקרן. וכ' ע"ז הפנ"י, נראה שטעמו דלעולם יד הבעל על העליונה כדקיי"ל בעלמא [פג:]: ידו עדיפא מידה, ומשו"ה לא חיישין אי כליא קרנא דידה היכא דאיכא שום שויר, וה"נ כדאיכא שויר דמי, כיון דבסמוך איפסיקא הלכתא כחנניה דלמיתה לא חיישין. ובקרב"נ [אות ד'] כ' ג"כ דטעמא משום דקיי"ל כחנניה, ועוד דאף שמתו שלא נשאר כלל, מ"מ הוא אומר שאני איני מכלה מה שהכניסה לי, וכמש"כ רבינו סברא זו במה שחולק על הרי"ף בסי' ז'. והטור [סי' פ"ה] כ' הביא דעת אביו הרא"ש, ובשם הרמ"ה כ' דבין כשהאיש רוצה למכור אין האשה יכולה לעכב, ובין כשהאשה רוצה למכור אין האיש יכול לעכב.

ולהאי תנא דאמר לא תמכור פירש"י יכולה היא לעכב, ודקדק במלאכ"ש דס"ל כהרא"ש, כלומר בהכי הוא דפליגי תנאי אם יכולה האשה לעכב מכירת הבעל, אבל איפכא, אף ת"ק מודה שאינה יכולה לכוף בעלה למכור. [יעו"ש במלאכ"ש מש"כ עוד בכונת רש"י]. אמנם בתוס' רי"ד כ' ז"ל, פי' האשה מעכבת ע"י האיש, אבל האיש אינו מעכב ע"י האשה. [ויל"ע אי ס"ל בדעת ת"ק כהרמ"ה, וקאמר דאיך תנא פליג בחדא ומודה בחדא, או דס"ל בדעת ת"ק כהרא"ש, ופליגי בתרתי, דלת"ק יד הבעל על העליונה דאיהו מוכר ולא האשה, ולאידך תנא יד האשה על העליונה].

עט: נפלו לה עבדים ושפחות זקנים וכו', נפלו לה זיתים וגפנים זקנים וכו'.

הרמב"ם [בפכ"ב מהל' אישות הכ"ג] פסק כרשב"ג בעבדים וכת"ק בזיתים, ותמה ע"ז הטור [בסי' פ"ה], והר"ן כ' דפסק ברישא כרשב"ג, דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וכו', ובסיפא לא גרס "רשב"ג אומר" כג' הרי"ף והרא"ש, אלא גרס "ר' יהודה אומר" כג' שלפנינו, ופסק כסתם משנה ולא כר' יהודה. וכ' בתו"ט דטעמא דמילתא, דדוקא בעבדים שאין לאחרים שום שייכות בהן, הלכך אית בהו משום שבח בית

כ' הרשב"א, תמיהא לי וכי בהמה אינה עשויה שתמות ונמצא קרן כלה, והאיך אפשר לומר דלא חיישין למיתה. וי"ל דה"ק, לא חייש שתמות קודם בעלה, [א"ה, ר"ל הבהמה, דאם תמות הבהמה אחר מיתת הבעל, הא בשעת מיתתו איכא קרנא], ועוד שימות בעלה ג"כ בחייה, דאילו מתה היא בחיי בעלה תו לא איכפת לן אם מתה הבהמה או לא, דהא של בעל היא. והרב בעל ההלכות פירש, דאי מיתת, מוקמינן מהנך ולדות דידהו חד במקום אמה ויהיבין לה, ושאר אהו דבעל, ומשו"ה לא חייש חנניה למיתה דקודם ולדות, ואי [אצ"ל דאי] מתה מוקמינן חד ולד במקום אימה, ורבנן חיישי למיתה דקודם ולדות. ודברי בה"ג הובאו ברא"ש [סי' ו'] ומסיק, דהא דקיי"ל כחנניה דלא חייש למיתה, היינו דמשום חששא דמיתה לא יניח מלשחוט הולד, אבל אם לא שחטו ומתה האם, הולד במקומה.

ועיין בהגהות תפאל"מ שעל הרא"ש שהקשה, לשי" בה"ג מאי פריך לרבנן אי חיישין למיתה אפי' ולד בהמת מלוג נמי, דילמא שאני בהמה דאיכא כפילא דאפשר דלא יכלה קרנא אם תגב הבהמה, דאף שתמות אח"כ ישאר לה הכפל, דילמא מודה ומיפטר, עיין ר"פ המפקיד, [א"ה, כמש"כ תוס' בשם ריב"ן [וכן הסכים הרא"ש] דכפל דבהמה עצמה נמי לאשה. ומ"מ קצ"ב, דבכולה סוגיין קרי לכפילא פירא, ואיך נאמר דלא מכליא קרנא משום דאיכא פירא דנפיק מינה ושייך לאשה], ואם כבר מתה הבהמה, הא באמת הולד לאשה כיון דודאי לית לה קרנא, משא"כ בשפחה לא שייך כפל, דאין משלמין כפל מקרקעות ועבדים וכו'. וצ"ל דס"ל דבעינן שודאי לא יכלה קרנא. [ומי יימר דמיגנבא, ושימצא הגנב, ושלא יודה ויפטר, עיין ר"פ המפקיד].

עט: ושאני בהמה דאיכא עורה.

כ' בקוב"ש [אות רפ"ב], אבל בשפחה ליכא עורה, ואף דאמרינן [חולין קכב]. שמה יעשה עורות אביו ואמו שטיחין, אלמא דגם עור אדם חזי למלאכה, מ"מ לא חשיב עורה שויר, דאסור בהנאה כמש"כ תוס' בסנהדרין [מת. בד"ה משמשיין] דלא גרע עור מתכריכין. אבל לפי מש"כ בתוס' בנדה [נה. בד"ה שמוא] דעור המת שרי בהנאה, וכן לפי מש"כ בב"ק [י. בד"ה שהשויר] דעבד מת מותר בהנאה, קשה. מיהו בקצוה"ח [סי' ת"י סק"א] כ' כזונת תוס' לעבד שלא קיבל עליו מצוות וכו'. ואפשר דאפי' נימא דליכא קרא לאסור עור המת בהנאה, מ"מ א"א להשתמש בו, דמצוה לקוברו. [אלא דא"כ תקשי קושית תוס' איך יעשה עורות אביו ואמו שטיחין כיון דמצוה לקוברן].

עט: אע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניה, מודה חנניה שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני שבת בית אביה.

הקשה בקרב"נ [סי' ו', אות צ'], לפי מש"כ הטור [סי' פ"ח] דגם בולד בהמת מלוג נמי נותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה, אמאי קאמר רבא הך [ומודה"ה דוקא על חנניה. ולרש"י והרמב"ם דס"ל דלא שייך שבח בית אביה אלא בולד שפחה, וכ"כ הריב"ש סי' כ"א [וכן פסק השו"ע סי' פ"ה סט"ז, עיי"ש בח"מ וב"ש], ניחא. [וע"ע בפור"י].

והגרע"א כ' ליישב, דנקט כן לחנניה לרבותא, דלא תימא דשורש פלוגתא דחנניה דס"ל ולד לאו במקום אמה קאי, והוא בפנ"ע, והוי כמעשה ידיה [דשפחה, שביאר לעיל מינה בדעת הרא"ש דמעש"י דשפחה לבעל אף לרבנן], ומשו"ה הולד שפחה לבעל, והייתי אומר, דדוקא לרבנן בנתגרשה הוי שבח בית אביה, דלדידהו הולד במקום אמה קאי, רק בבהמה איכא עורה משו"ה הולד דידיה, אבל מ"מ שייך שבח בית אביה, אבל לחנניה אין ולד במקום אמה, ולא שייך כלל שבח בית אביה, ולהכי נקט דחנניה מודה בנתגרשה.

עט. הכניסה לו עז לחלבה וכו' אוכל והולך עד שתכלה הקרן.

ופירש"י משום דאיכא שויר, עור ונוצה ועצי דקל. והקשה הרמב"ן, א"ה מאי קאמר עד דמכליא קרנא, הא אין הקרן כלה דאיכא עורה וכו', [ולדברי רש"י ה"ק, עד שתכלה מה שהוא חשוב עתה קרן, והוא דחוק. ריטב"א], ועוד, מאי קמ"ל, תנינא ולד בהמת מלוג לבעל, [ואפי' רבנן מודה כיון דאיכא עורה.

אביה, אבל בזיתים שהם בשדה שאינה שלה, מודה רשב"ג דכיון דיש לאחרים שום שייכות בקרקע שהם עומדים, ליכא בהו טעמא דשבח בית אביה.

עט: הוציא ולא אכל, ישבע כמה הוציא ויטול.

כ' בתוס' רי"ד לקמן [פ.], ואי אמרת והא הכא דבעל טעין ואמר ברי לי שכך הוצאתי, ואשה לא ידעה, ואמרינן ישבע כמה הוציא ויטול, ומאי שנא זה ממנה לי בידך והלה אומר איני יודע, דקיי"ל הלכה שישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור. לאו מילתא היא, דהכא ברשות הוציא, וה"ה אם מינה אפוטרופוס להוציא הוצאות על נכסיו ואינו מאמינו, ישבע כמה

הוציא ויטול, דהוי ברי, אבל מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, אין כאן רשות הנתבע שהוא אומר איני יודע, שאע"פ [שזה טוען ברי, מ"מ] נשבע היסת שאינו יודע ונפטר. ומ"ד ברי עדיף, נשבע בנקיטת חפץ כעין דאורייתא ונוטל, דהשתא המוציא הוצאות דברשות, נשבע ונוטל, כ"ש זה.

[ועיין בפנ"י דה"ה בעודה תחתיו, כשהוציא ולא אכל ואומר שאינו רוצה לאכול, ישבע ויטול, ומש"כ רש"י ושאר פוסקים בשגירשה, לא נקטו הכי אלא משום דלא שכיחא מילתא שישבע בכה"ג, שלא יבא לידי שבועת שוא].